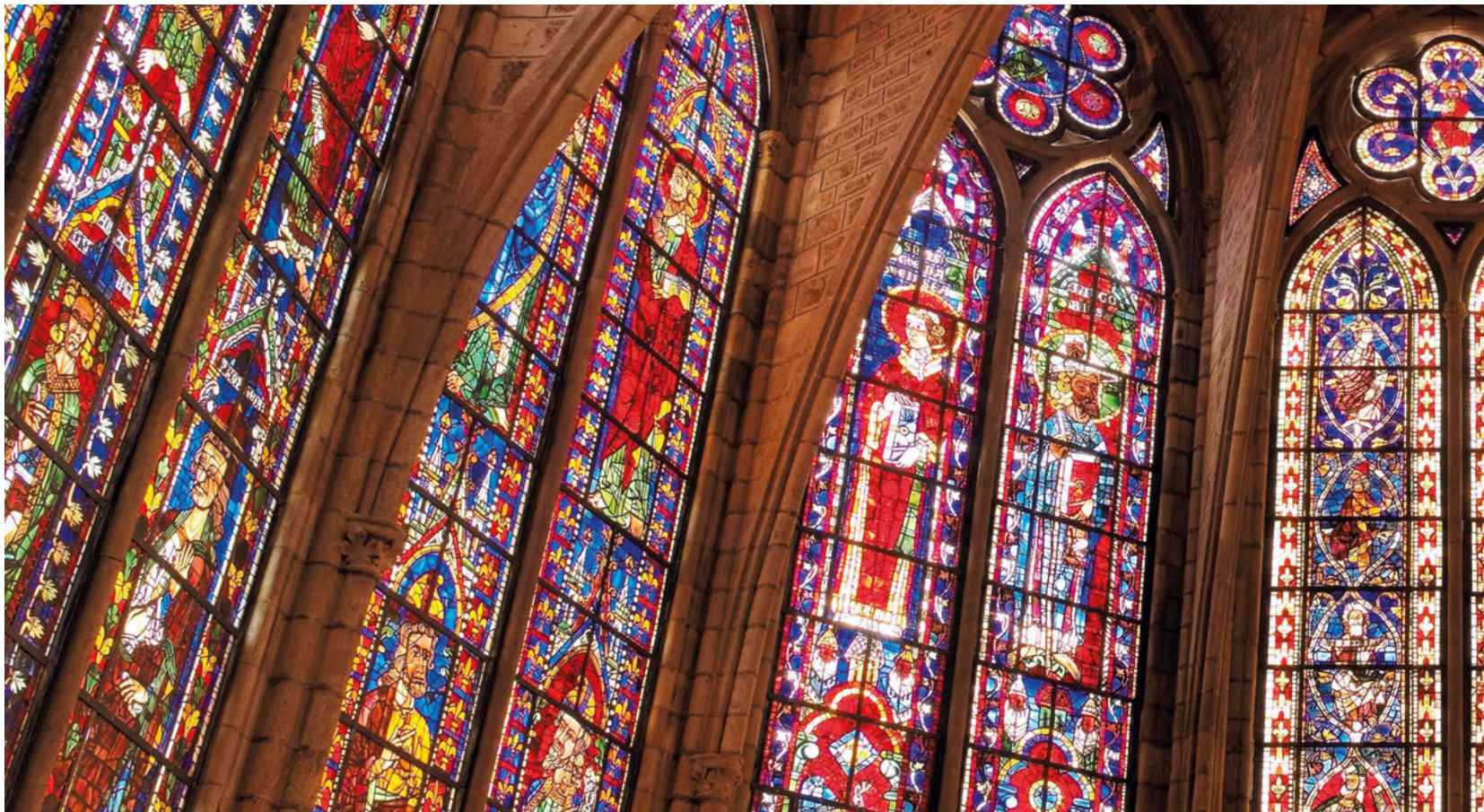

SINT-JACOBSROUTE

Op weg naar Santiago de Compostela

Bovenaan: dankzij de kleurrijke glasramen in de kathedraal van León baadt het interieur van het godshuis in een prachtig licht. Sommige ramen dateren reeds uit de 16de eeuw, misschien zelfs van vroeger.

Afbeeldingen op de vorige bladzijden:

blz. 2/3: Castrum Sigerici uit de 8ste eeuw boven het dorp Castrojeriz

blz. 4/5: altaar in de Iglesia de la Real Colegiata de Santa María in Roncesvalles

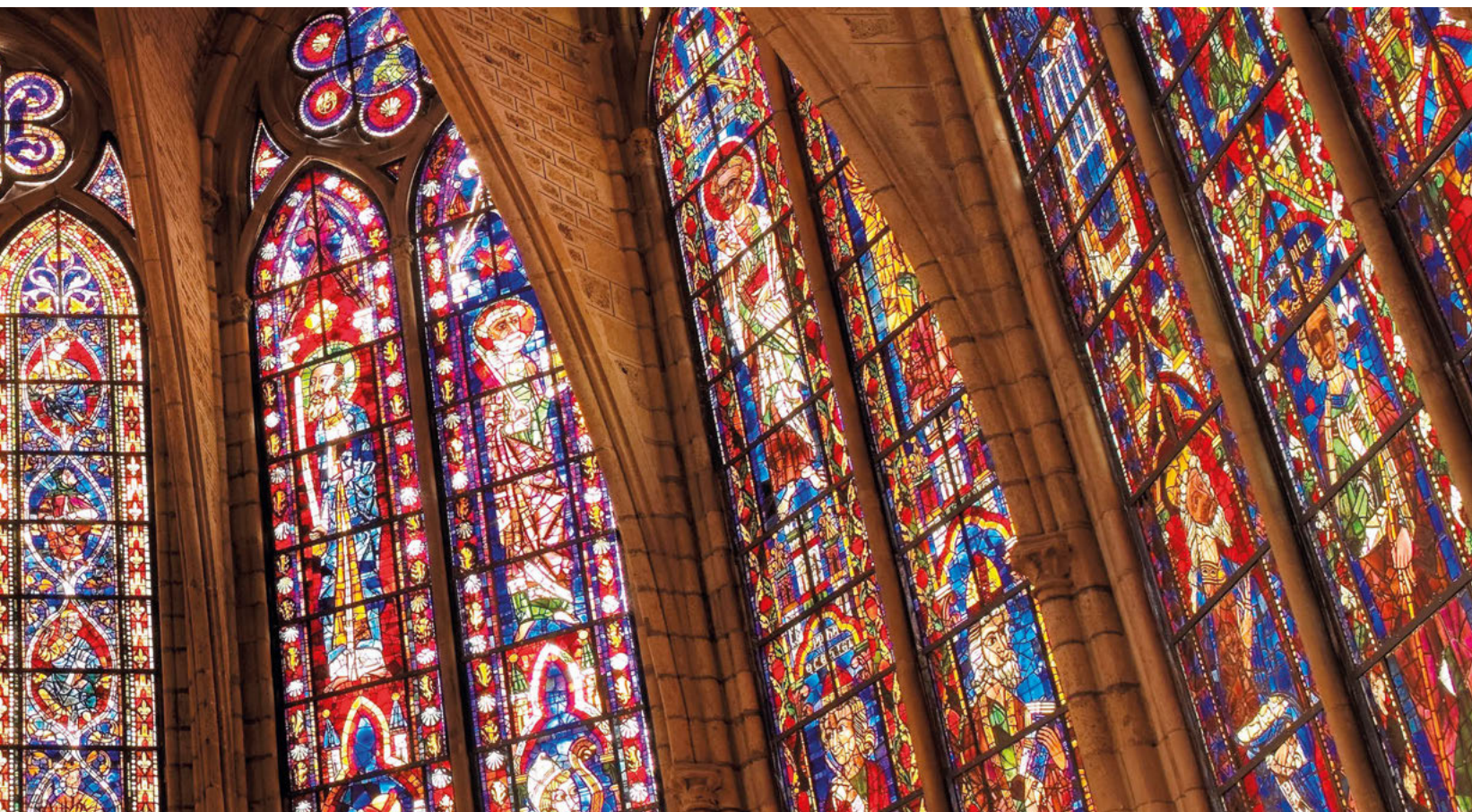
blz. 6/7: oude binnenstad van Pamplona

blz. 8/9: bibliotheek van het klooster San Millán de la Cogolla in La Rioja

blz. 10/11: kathedraal van León met haar 125 kleurrijke glasramen

DE SINT-JACOBSROUTE 18

Over de legende van Jacobus	20
De geschiedenis van de Sint-Jacobsroute	22
Overzichtskaart van het Spaans-Franse wegennet	24
Van pelgrimstocht tot zoektocht naar zichzelf	26
Routeverloop van de Camino Francés	28
Routeverloop van de Camino Aragonés	30
Reistijd en klimaat	32
Praktische reisinformatie	34

CAMINO FRANCÉS

Etappe 1: Van Saint-Jean-Pied-de-Port naar Roncesvalles	36	Etappe 5: Van Puente la Reina naar Estella	78	Etappe 8: Van Logroño naar Nájera	126
Puerto de Ibañeta	38	Estella	80	Nájera: Monasterio de Santa María la Real	128
<i>De Slag van Roncesvalles</i>	40	Estella: Palacio Real	82	Etappe 9: Van Nájera naar Santo Domingo de la Calzada	130
In het bos van Roncesvalles	40	Estella: Iglesia de San Pedro de la Rúa	84	Santo Domingo de la Calzada: Catedral	132
Roncesvalles	42	Estella: Iglesia de San Miguel	86	Cañas	134
Roncesvalles: Real Colegiata de Santa María	44	Etappe 6: Van Estella naar Los Arcos	96	San Millán de la Cogolla	136
Etappe 2: Van Roncesvalles naar Zubiri	46	Monasterio de Santa María la Real de Iratxe	98	Etappe 10: Van Santo Domingo de la Calzada naar Belorado	138
Etappe 3: Van Zubiri naar Pamplona	48	Los Arcos	100	Etappe 11: Van Belorado naar San Juan de Ortega	140
Pamplona	50	Los Arcos: Iglesia de Santa María	102	Etappe 12: Van San Juan de Ortega naar Burgos	142
Pamplona: Plaza del Castillo	52	Etappe 7: Van Los Arcos naar Logroño	104	<i>Homo heidelbergensis van Atapuerca</i>	142
Pamplona: Catedral de Santa María la Real	54	Logroño	106	Burgos	144
Pamplona: Museo Diocesano	56	Logroño: Concatedral de Santa María de la Redonda	108	Burgos: Catedral de Santa María	146
<i>Fiesta de San Fermín</i>	58	<i>Wijn en tapas</i>	110	Burgos: Catedral de Santa María – Capilla del Condestable	152
Etappe 4: Van Pamplona naar Puente la Reina	60	Logroño: Iglesia de San Bartolomé	112	Burgos: Cartuja de Miraflores	154
Alto del Perdón	62	Logroño: Iglesia de Santiago el Real	112		
Puente la Reina	64	Excursie: Castillo de Clavijo	114		
Puente la Reina: Iglesia de Santiago	66	<i>In het dal van de Ebro</i>	116		
Puente la Reina: Iglesia del Crucifijo	74	<i>Riojawijnen</i>	120		
	76	Excursie: Bodegas Marqués de Riscal	122		
		Design en wijn	124		

Bovenaan: het bezienswaardige Estella met de kerk San Pedro de la Rúa en de oude paleizen ligt op de route van de vijfde etappe van de Camino Francés.

Etappe 13: Van Burgos naar Castrojeriz	156	Etappe 19: Van León naar Villadangos del Páramo	192
Castellanos de Castro	158	Etappe 20: Van Villadangos del Páramo naar Astorga	192
Castro San Antón de Castrojeriz	158	Astorga	194
Castrojeriz	160	Astorga: Catedral de Santa María	200
Castrojeriz: Iglesia de Santa María del Manzano	162	Astorga: Palacio Episcopal	202
Etappe 14: Van Castrojeriz naar Frómista	164	Etappe 21: Van Astorga naar Rabanal del Camino	206
Boadilla del Camino	166	Etappe 22: Van Rabanal del Camino naar Ponferrada	208
Frómista	168	Foncedadón	210
Frómista: Iglesia de San Martín	170	Ponferrada	212
<i>Canal de Castilla</i>	172	Ponferrada: Castillo de los Templarios	214
Etappe 15: Van Frómista naar Carrión de los Condes	174	<i>El Bierzo</i>	216
Carrión de los Condes	174	Excursie: Las Médulas	218
Carrión de los Condes: Monasterio de San Zoilo	176	Etappe 23: Van Ponferrada naar Villafranca del Bierzo	224
Etappe 16: Van Carrión de los Condes naar Sahagún	178	Etappe 24: Van Villafranca del Bierzo naar O Cebreiro	224
Etappe 17: Van Sahagún naar El Burgo Ranero	180	O Cebreiro	226
Etappe 18: Van El Burgo Ranero naar León	182	Etappe 25: Van O Cebreiro naar Sarria	228
León	184	Samos: Monasterio de San Xulián	230
León: Catedral de Santa María de Regla	186	Etappe 26: Van Sarria naar Portomarín	232
León: Convento de San Marcos	188	Portomarín	234
León: Basílica de San Isidoro	190		

Etappe 27: Van Portomarín naar San Xulián do Camiño Vilar de Donas	236 238	Santiago de Compostela: Convento de San Francisco	274	REISATLAS	310
Etappe 28: Van San Xulián do Camiño naar Arzúa	240	Santiago de Compostela: Colegio Mayor de Fonseca	274	Register	318
Etappe 29: Van Arzúa naar Santiago de Compostela	242	Santiago de Compostela: Santo Domingo de Bonaval	275		
Santiago de Compostela	244	CAMINO ARAGONÉS	276		
Santiago de Compostela: oude binnenstad	246	Etappe 1: Van Somport naar Jaca	278		
Santiago de Compostela: Praza da Inmaculada	250	Excursie: Parque Natural de los Valles Occidentales	280		
Santiago de Compostela: Pórtico de la Gloria	256	Jaca	282		
Santiago de Compostela: Catedral	258	Jaca: Catedral de San Pedro	284		
Santiago de Compostela: Catedral – Capilla Mayor	260	Etappe 2: Van Jaca naar Arrés	286		
Santiago de Compostela: Catedral – Cripta Sepulcral	262	Monasterio de San Juan de la Peña	288		
Santiago de Compostela: Praza do Obradoiro	264	Arrés	290		
Santiago de Compostela: Pazo de Raxoi	266	Etappe 3: Van Arrés naar Ruesta	292		
Santiago de Compostela: Parador	268	Etappe 4: Van Ruesta naar Sangüesa	294		
Santiago de Compostela: Monasterio de San Martiño Pinario	270	Sangüesa	296		
<i>Santiago de Compostela: Semana Santa</i>	272	Excursie: Sierra de Leyre	298		
		Excursie: San Salvador de Leyre	300		
		Etappe 5: Van Sangüesa naar Monreal	302		
		Etappe 6: Van Monreal naar Puente la Reina	304		
		Santa María de Eunate	306		

REISTIJD EN KLIMAAT

Wanneer heb ik tijd? Hoe is het weer? Hoeveel mensen zijn er onderweg? Allemaal belangrijke aspecten waarmee u voor uw vertrek rekening moet houden. Omdat de Sint-Jacobsroute geen gewone wandeltocht is, komt er nog een vraag bovenop: wanneer ben ik klaar om op weg te gaan, om het 'avontuur Sint-Jacobsroute' aan te vatten? Soms gaat het snel en wordt de innerlijke stem steeds dwingender: 'Het kan beginnen. Nu!' Dan is de tijd rijp om een pelgrimspas aan te vragen, uw rugzak te pakken en uw veters te strikken.

In principe is de Sint-Jacobsroute het hele jaar door begaanbaar en elk seizoen heeft zijn eigen charme. Van januari tot maart en vaak tot in april kan het koud zijn en vooral in de Pyreneeën kan het ook hevig sneeuwen. De dagen zijn bovendien nog kort en bijgevolg ook de wandeltijd. En bij de planning van de etappes dient u er ook rekening mee te houden dat sommige herbergen nog gesloten zijn. Maar de weg

turen klimmen zelden tot boven de 30 °C. Dat verandert echter in juli en augustus. Vooral op het middelste stuk van de Sint-Jacobsroute kan de hitte het de pelgrims erg lastig maken. Spanjaarden en Fransen hebben dan bovendien ook vakantie, op de Camino is het druk en vooral de meest geliefde herbergen zijn vaak 's middags reeds hopeloos volgeboekt.

Wat het weer betreft, is ook september, vooral dan naar het einde van de maand toe, ideaal – zonnig, droog én het is de tijd van de oogst. Pelgrims kunnen aan de rand van de weg verse vruchten kopen, die voor nieuwe kracht en energie zorgen. Hoewel de grote toevloed aan pelgrims is weggeëbd, zijn de herbergen nog geopend. Ook oktober en november zijn heerlijk qua weer, maar enkele gastenverblijven zijn reeds gesloten en in de bergen kan sneeuw uw plannen dwarsbomen. In de kerstperiode maakt elke pelgrim in de herberg meteen deel uit van de groep en is het Sint-Jacobsroutegevoel uniek.

hoeft u met niemand te delen en de natuur is herleid tot haar essentie. Sneeuw. Koude. Eenzaamheid. Het landschap biedt soms een intriëste aanblik. U leert uzelf van een andere kant kennen. Het gelukzalige gevoel, wanneer de zon weer opduikt na een dagenlange afwezigheid en de witte winterwereld als een schatkamer laat schitteren, is onvergetelijk. Net deze ervaringen maken van een bedevaart tijdens de winter een bijzonder intense ervaring.

In mei komt de lente met haar kleurenpracht, bloesems en bladeren. Het is aangenaam warm en het zachte weer lokt de pelgrims. In juni, een van de beste reisperiodes, stijgt het aantal pelgrims nog verder. Goed weer is gegarandeerd en de tempera-

turen dalen meestal niet onder de 5 °C en daardoor zijn sneeuwbuien zeldzaam, maar het regent er wel erg vaak. De zomer is niet al te heet en de zon schijnt gemiddeld 2000 uur per jaar. Zon en regen zorgen voor een prachtig groen landschap.

Alleen maar zonneschijn, dat is op de Sint-Jacobsroute niet gegarandeerd en dat kan ook vermoeiend zijn. In de tussenseizoenen zorgen regenbuien of nevel voor afkoeling.

ETAPPE 3: VAN ZUBIRI NAAR PAMPLONA

Een gotische boogbrug van grove stenen, waaraan Zubiri ('dorp aan de brug') zijn naam te danken heeft, overspant de rivier de Arga. Deze etappe verloopt voor een groot deel langs de rivier. Ook hier blijkt dat de Sint-Jacobsroute in het middelpunt staat van legenden. Zo heet de stenen brug die de pelgrims bij het binnenkomen van het dorp moeten oversteken, 'Puente de la Rabia', brug van de hondsdoelheid. Vroeger moesten de dieren een-

maal om de middelste pijler heen lopen – dat zou hen beschermen tegen hondsdoelheid. Vanaf Zubiri loopt de Camino Francés verder via kleine dorpjes met typische Baskische namen zoals Ilarraz en Ezkirotz om uiteindelijk bij de middeleeuwse brug van Larrasoaña weer bij de rivier de Arga te komen. Via de dorpen Akerreta, Zuriain, Ilurdutz, Zabalduka gaat de tocht verder naar de Magdalena-brug voor de poorten van Pamplona.

ETAPPE 3: VAN ZUBIRI NAAR PAMPLONA

De Puente de la Trinidad de Arre over de rivier de Utizarra (onderaan) ziet er zeer authentiek uit en gaat al eeuwenlang op in het landschap. De brug steekt u over net voor Pamplona, de eindbestemming van deze etappe. Vermoedelijk stond hier reeds ten tijde van de Romeinen een brug, maar de huidige brug dateert uit de middeleeuwen. Deze etappe loopt ook langs het gehucht Larrasoña (links).

PAMPLONA

De stad van de *sanfermines* met de beroemde stierenrennen werd in 75 voor Christus gesticht door de Romeinse generaal Pompeius. In de 8ste eeuw werd de stad overheerst door de Moren. Vanaf 905 was Pamplona de hoofdstad van het koninkrijk Navarra, waaruit in 1512 het grote rijk van Castilië ontstond. Vandaag vormt de Plaza del Castillo met zijn typische huizenrijen uit de 18de en 19de eeuw het levendige centrum van de

stad. Echt indrukwekkend is de voorgevel van het stadhuis aan de Plaza Consistorial met zijn interessante Dorische, Ionische en Korinthische elementen. Tegenover het stadhuis staat de San Saturninokerk. Vlak naast deze vroegere weerkerk bevindt zich de herberg voor Jacobspelgrims. Pamplona, ook bekend onder de naam Iruña, Baskisch voor 'de grote stad', ligt op een hoogvlakte bij de rivier de Arga.

De pelgrims stappen de stad van de wereldberoemde stierenrennen binnen door het meer dan vijfhonderd jaar oude Portal de Francia. Even indrukwekkend schitteren de kleurrijke huizen aan de Paseo de Ronda (links). Ook een wandeling door de oude binnenstad van Pamplona (onderaan) loont de moeite. Daar bevinden zich onder meer de resten van de stadsmuur, die reeds in de 8ste eeuw werd afgebroken ten tijde van Karel de Grote.

PAMPLONA: PLAZA DEL CASTILLO

Dit plein is het bruisende hart van Pamplona. Het is in de loop van de eeuwen organisch gegroeid en vormt een synthese van verschillende bouwstijlen. Hier bevindt zich onder meer het neoclassicistische Palacio de Navarra, de zetel van de autonome regering van Navarra. In het eerbiedwaardige Café Iruña met zijn sierlijke art-nouveauzuilen kwam Ernest Hemingway destijds geregeld een glaasje drinken, en 's middags komen, net als vroeger,

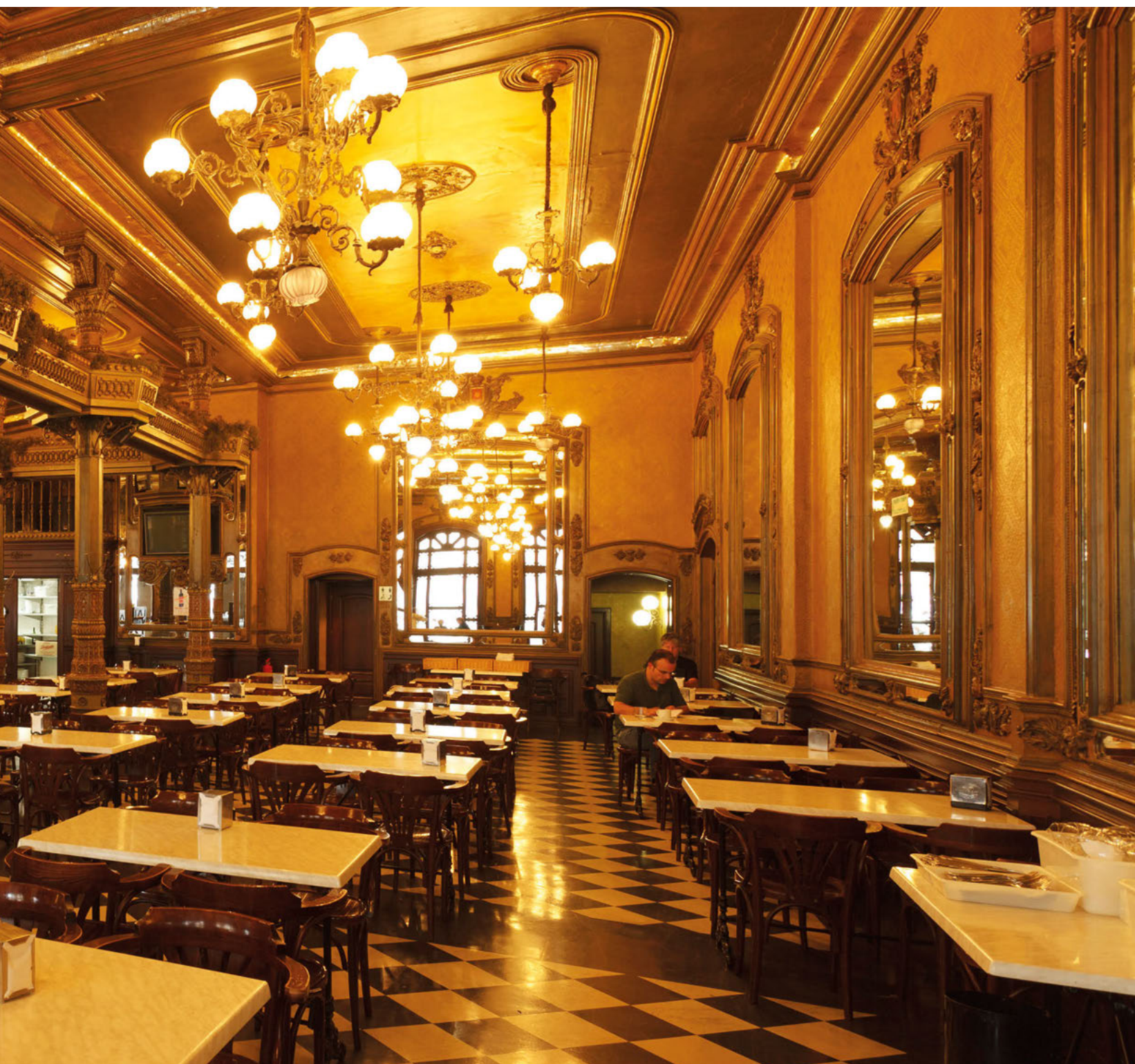
oude dametjes kletsen bij een kop koffie met vermont. Hier bevindt zich ook Hotel La Perla, waarin niet alleen kunstenaars zoals Charles Chaplin of Orson Welles hun intrek namen om de legendarische stierenrennen te observeren, maar waar ook Hemingway vele malen verbleef en met de torero's een gesprek probeerde aan te knopen. Met zijn meesterwerk *Fiesta* heeft de auteur deze stad en dit plein onsterfelijk gemaakt.

PAMPLONA: PLAZA DEL CASTILLO

Veel cafés en restaurants op de Plaza del Castillo nodigen u uit om gezellig te genieten op een terras, maar ook het interieur van Café Iruña met al zijn barokke pracht en praal (onderaan) is bijzonder aantrekkelijk. In het imposante Palacio de Navarra met zijn prachtige troonzaal kunt u originele schilderijen van Francisco de Goya bewonderen.

WIJN EN TAPAS

De Romeinen introduceerden de wijn reeds in het dal van de Ebro en sindsdien maakt de wijnbouw het grootste deel van de landbouw uit. In de 17de eeuw ging de zorg voor de wijn zo ver dat de ossenkarren niet meer langs de wijnkelders mochten rijden om te vermijden dat de vaten zouden trillen. Uitgerekend de wijnluis zorgde voor de grote doorbraak in deze streek, nadat ze de wijnranken van de Fransen had vernietigd. Omdat

de Fransen niet langer zonder wijn konden, importeerden ze druivenmost, die ze tot beroemde bordeauxwijnen lieten rijpen. De Spanjaarden imiteerden dat, breidden hun kelders uit en de riojawijnen begonnen hun opmars. Vandaag worden hoofdzakelijk de druivensoorten *tempranillo*, *garnacha* en *graciano* verbouwd, maar ook witte en roséwijnen. Bij een glas wijn hoort altijd een hapje, tapas horen er in Spanje nu eenmaal bij.

Tapear zeggen de Spanjaarden, als ze van de ene bar naar de andere trekken. Een *tapa* is eigenlijk een deksel, en sloeg op het stukje brood of ham dat op het glas werd gelegd om de wijn te beschermen tegen vliegen. Mettertijd werd het beleg steeds uitgebreider en werden kaas, olijven, chorizo of ansjovissen op een bordje opgediend. Intussen zijn de tapas kleine gerechten geworden.

In Logroño is de Calle Laurel (alle afbeeldingen) bekend om haar unieke tapasbars. Warm, koud, vis of vlees, elke bar heeft zijn eigen specialiteiten. Zoveel keuze maakt het moeilijk kiezen. De geuren alleen al zijn veelbelovend en verleidelijk. De borden worden goed gevuld en het eten smaakt het best als u alle hapjes gewoon met elkaar deelt.

schaal 1:660.000
0 5 10 15 km

Sint-Jacobsroute

- Verloop Sint-Jacobsroute
- Arzúa
- Eindbestemming van de etappe op de Sint-Jacobsroute

Bijzondere natuurlandschappen en natuurmonumenten

- Unesco-Wereldnatuurfgoed
- Gebergte
- Ravijn/kl/of
- Natuurreservaat
- Biosteerreservaat
- Waternval/stroomversnelling
- Rotslandschap
- Nationaal park (landschap)
- Nationaal park (flora)
- Nationaal park (fauna)
- Kustlandschap

- Eiland
- Strand
- Badplaats

Golf van Biskaje

Bijzondere metropolen, cultuurmonumenten en culturele evenementen

- Unesco-Wereldcultuurerfgoed
- Prehistorische rotstekeningen
- Christelijke cultuurhist. plaatsen
- Christelijk klooster
- Gotische kerk
- Romaanse kerk
- Burcht/vesting/citadel
- Burchtrune
- Prehistorie en vroegste geschiedenis
- Paleis/kasteel
- Bijzonder gebouw
- Bezienswaardige vuurtoren

Sport- en recreatiebestemmingen

- Zeilen
- Minerale bronnen/thermen
- Zeevissen
- Uitzichtpunt
- Cultuurlandschap
- Museum
- Historisch stadsgezicht
- Treinroute

FOTOVERANTWOORDING

C = Corbis; G = Getty Images; M = Mauritius Images

Coverbeeld: artjazz/Shutterstock

P. 2/3 Look/Jürgen Richter, P. 4/5 Look/Jürgen Richter, P. 6/7 G/Domingo Leiva, P. 8/9 Look/age fotostock, P. 10/11 G/Luis Davilla, P. 12/13 G/Jernimo Alba, P. 14/15 Look/age fotostock, P. 16/17 G/Domingo Leiva, P. 18/19 Look/Jürgen Richter, P. 20 M/Alamy, P. 20/21 M/Alamy, P. 22 M/United Archives, P. 22/23 Look/Jürgen Richter, P. 26 M/age, P. 26/27 Look/age fotostock, P. 29 Look/age fotostock, P. 29 Look/Jürgen Richter, P. 30 M/Alamy, P. 31 C/Duncan McKenzie, P. 32 Look/Jürgen Richter, P. 32/33 Look/Jürgen Richter, P. 34 M/Alamy, P. 34/35 Look/Jürgen Richter, P. 36/37 G/Martin Zalba, P. 38/39 Look/Jürgen Richter, P. 39 M/Alamy, P. 40 G/A. Vergani, P. 40 Look/Jürgen Richter, P. 40 M/Alamy, P. 41 Look/age fotostock, P. 41 M/Alamy, P. 41/42 M/Alamy, P. 44/45 Look/Jürgen Richter, P. 45 M/Barbara Boensch, P. 46/47 Look/age fotostock, P. 47 G/Martin Zalba, P. 47 Look/Jürgen Richter, P. 48/49 Look/Jürgen Richter, P. 49 G/Alvaro Martinez, P. 49 Look/age fotostock, P. 50/51 Look/Jürgen Richter, P. 51 M/Alamy, P. 52/53 G/Chris Mellor, P. 53 G/iñaki de luis, P. 54/55 Look/Jürgen Richter, P. 55 Look/Jürgen Richter, P. 56/57 Look/Brigitte Merz, P. 57 M/Alamy, P. 58/59 M/Alamy, P. 60/61 C/Danny Lehman, P. 61 Look/age fotostock, P. 61 Look/age fotostock, P. 61 C/Marco Cristofori, P. 62/63 Look/Jürgen Richter, P. 63 M/Alamy, P. 64/65 Look/Jürgen Richter, P. 66/71 Look/age fotostock, P. 68–70 Look/Jürgen Richter, P. 71 Look/age fotostock, P. 71 M/age, P. 72/73 Look/age fotostock, P. 74/75 M/Alamy, P. 75 M/age, P. 75/76 M/Alamy, P. 77 M/age, P. 78 G/j.Senosiain, P. 78/79 G/j.Senosiain, P. 79 G/j.Senosiain, P. 79 M/age, P. 80/81 G/Domingo Leiva, P. 81 M/age, P. 82/83 G/Domingo Leiva, P. 83 M/age, P. 83 G/Domingo Leiva, P. 84 M/age, P. 84/85 Look/age fotostock, P. 85 Look/age fotostock, P. 86/87 Look/age fotostock, P. 87 Look/age fotostock, P. 88/89 C/Tibor Bogнар, P. 90/95 M/age, P. 91–94 G/Domingo Leiva, P. 95 Look/age fotostock, P. 96/97 G/Inigo Cia, P. 97 G/Inigo Cia, P. 98/99 M/Alamy, P. 99 M/Alamy, P. 99 M/Alamy, P. 99 M/Alamy, P. 99 M/Alamy, P. 100/101 M/age, P. 101 M/Alamy, P. 102/103 M/age, P. 103 M/Lou Avers, P. 103 M/age, P. 104/105 M/age, P. 105 M/Alamy, P. 105 M/Alamy, P. 106/107 G/Xavier Fors, P. 107 M/age, P. 108 Look/Brigitte Merz, P. 109 G/Xavier Fors, P. 109/110 M/Alamy, P. 110/111 C/Guido Cozzi, P. 111 M/Alamy, P. 111 M/Alamy, P. 111 M/Alamy, P. 111 M/Alamy, P. 111 C/Guido Cozzi, P. 111 M/Alamy, P. 112/113 G/Xavier Fors, P. 112/113 M/age, P. 113 M/Alamy, P. 113 G/MedioTuerto, P. 114/115 Look/Jürgen Richter, P. 115 Look/Jürgen Richter, P. 116/117 Look/Arthur F. Selbach, P. 117 Look/Arthur F. Selbach, P. 117 Look/Arthur F. Selbach, P. 117 Look/Arthur F. Selbach, P. 117 Look/Arthur F. Selbach, P. 117 Look/Arthur F. Selbach, P. 118/119 Look/Brigitte Merz, P. 120/121 Look/Jürgen Richter, P. 121

Look/age fotostock, P. 121 Look/age fotostock, P. 121 Look/age fotostock, P. 122/123 Look/age fotostock, P. 123 Look/age fotostock, P. 123 Look/age fotostock, P. 123 Look/age fotostock, P. 123 Look/age fotostock, P. 123 Look/age fotostock, P. 123 Look/age fotostock, P. 123 Look/age fotostock, P. 124/125 Look/age fotostock, P. 125 Look/age fotostock, P. 125 Look/age fotostock, P. 126/127 Look/Arthur F. Selbach, P. 127 Look/age fotostock, P. 127 Look/Arthur F. Selbach, P. 128/129 Look/age fotostock, P. 130 Look/Arthur F. Selbach, P. 130/131 Look/Arthur F. Selbach, P. 131 G/Tim Graham, P. 132/133 M/Lou Avers, P. 133 M/age, P. 133 C/Grand Tour Collection, P. 133 Look/age fotostock, P. 134/135 Look/age fotostock, P. 135 Look/age fotostock, P. 135 Look/age fotostock, P. 135 Look/age fotostock, P. 136/137 Look/Brigitte Merz, P. 137 Look/age fotostock, P. 137 Look/Brigitte Merz, P. 137 Look/Arthur F. Selbach, P. 138/139 M/age, P. 139 M/Alamy, P. 139 M/Alamy, P. 139 M/age, P. 140/141 Look/Brigitte Merz, P. 141 M/Alamy, P. 141 M/Alamy, P. 141 M/Alamy, P. 142 Look/age fotostock, P. 142 C/Felix Ordoñez, P. 143 M/Alamy, P. 143 C/Paul Hanna, P. 144/145 Look/age fotostock, P. 145 G/inakillarrea, P. 146/151 C/Christian Handl, P. 147–150 Look/Jürgen Richter, P. 151 C/Christian Handl, P. 151 Look/age fotostock, P. 151/152 Look/Photononstop, P. 153 Look/Brigitte Merz, P. 153 Look/Brigitte Merz, P. 154/155 M/Barbara Boensch, P. 155 M/Barbara Boensch, P. 155 M/Alamy, P. 156/157 Look/Jürgen Richter, P. 157 Look/Jürgen Richter, P. 157 Look/Jürgen Richter, P. 157 Look/Jürgen Richter, P. 157 Look/Jürgen Richter, P. 158/159 Look/age fotostock, P. 158/159 Look/Jürgen Richter, P. 159 Look/Jürgen Richter, P. 159 Look/Jürgen Richter, P. 159 M/Alamy, P. 160/161 M/Alamy, P. 161 M/Alamy, P. 162/163 Look/Jürgen Richter, P. 163 Look/age fotostock, P. 164/165 M/Alamy, P. 165 Look/Arthur F. Selbach, P. 165 Look/Jürgen Richter, P. 166/167 M/Alamy, P. 167 M/Alamy, P. 168/169 Look/Jürgen Richter, P. 169 M/Alamy, P. 169 Look/Jürgen Richter, P. 169 Look/Jürgen Richter, P. 170/171 Look/Jürgen Richter, P. 172/173 Look/Jürgen Richter, P. 173 M/Alamy, P. 174/175 M/Alamy, P. 175 M/Alamy, P. 175 G/Presacalzado, P. 176 Look/age fotostock, P. 176/177 M/age, P. 177 M/Lou Avers, P. 178/179 G/Ruhey, P. 179 Look/Brigitte Merz, P. 179 Look/Jürgen Richter, P. 179 Look/age fotostock, P. 180/181 Look/Jürgen Richter, P. 181 Look/Jürgen Richter, P. 181 Look/Jürgen Richter, P. 182/183 Look/Jürgen Richter, P. 183 M/Alamy, P. 184/185 Look/Jürgen Richter, P. 185 Look/age fotostock, P. 186/187 G/Andrea Pistolessi, P. 187 Look/age fotostock, P. 188/189 Look/Jürgen Richter, P. 189 M/age, P. 189 M/age, P. 190/191 M/Luis Castaneda, P. 191 M/Alamy, P. 192 M/Lou Avers, P. 192 M/Alamy, P. 192 M/Alamy, P. 192/193 M/Alamy, P. 192/193 G/Inigo Cia, P. 194/199 Look/Jürgen Richter, P. 195–198 Look/Jürgen Richter, P. 199 Look/Jürgen Richter, P. 200/201 M/Luis Castaneda, P. 201 G/lmdm43, P. 201 G/marcp dmoz, P. 202/203 C/Ivan Vdovin, P. 203 C/Albrecht Weißer, P. 203 C/Albrecht Weißer, P. 204/205 M/Alamy, P. 206 Look/Jürgen Richter, P. 206/207

C/ Roberto Roseano, P. 207 Look/Jürgen Richter, P. 208/209 Look/Jürgen Richter, P. 209 Look/Jürgen Richter, P. 209 Look/Jürgen Richter, P. 210/211 Look/Jürgen Richter, P. 212/213 C/Rodrigo Garcia, P. 213 M/age, P. 214/215 G/Angel Villalba, P. 215 G/Panoramic Images, P. 216 M/Alamy, P. 216 M/Alamy, P. 216/217 M/Alamy, P. 217 Look/Jürgen Richter, P. 218/223 Look/age fotostock, P. 219–222 G/marcp dmoz, P. 223 G/Raquel Pedrosa, P. 223 Look/age fotostock, P. 223 Look/age fotostock, P. 223 Look/age fotostock, P. 224/225 M/Alamy, P. 224/225 G/A.Nunez, P. 225 M/Alamy, P. 226/227 G/Jim Richardson, P. 227 Look/Jürgen Richter, P. 228/229 M/Alamy, P. 229 M/age, P. 229 M/Alamy, P. 229/230 M/Alamy, P. 231 Look/Jürgen Richter, P. 232/233 Look/Jürgen Richter, P. 233 Look/Jürgen Richter, P. 233 Look/Jürgen Richter, P. 234/235 Look/Jürgen Richter, P. 235 M/age, P. 236/237 Look/Jürgen Richter, P. 237 M/age, P. 238 M/Alamy, P. 238/239 M/Alamy, P. 239 M/Alamy, P. 240/241 M/Alamy, P. 241 Look/Jürgen Richter, P. 241 M/Alamy, P. 242/243 Look/age fotostock, P. 243 M/Alamy, P. 243 M/Alamy, P. 244/245 M/Alamy, P. 245 G/David Pedre, P. 246 G/Kevin George, P. 246/247 M/age, P. 247 M/age, P. 248/249 G/Herve Hughes, P. 250/255 G/Carlos Ramos, P. 251–254 Look/Jürgen Richter, P. 255 G/Jose Peral, P. 256/257 C/Massimo Borchi, P. 258/259 G/Salvator Barki, P. 259 G/Richard Manin, P. 259 M/John Warburton-Lee, P. 260 Look/Jürgen Richter, P. 260/261 C/Tim Graham, P. 261 C/Jacques Pavlovsky, P. 261 Look/Jürgen Richter, P. 262/263 Look/age fotostock, P. 263 M/Alamy, P. 264/265 Look/Jürgen Richter, P. 265 Look/age fotostock, P. 266/267 M/Alamy, P. 267 Look/age fotostock, P. 268 M/Photononstop, P. 268/269 M/age, P. 269 M/age, P. 270/271 Look/age fotostock, P. 271 M/age, P. 271 M/Alamy, P. 272/273 G/Ken Scicluna, P. 273 C/Ken Scicluna, P. 274 G/Raul Touzon, P. 274 Look/Brigitte Merz, P. 275 C/Bo Zanders, P. 275 Look/age fotostock, P. 276/277 Look/Brigitte Merz, P. 278/279 Look/Jürgen Richter, P. 279 Look/Brigitte Merz, P. 279 Look/Brigitte Merz, P. 279 Look/Jürgen Richter, P. 279 Look/Brigitte Merz, P. 280/281 M/Alamy, P. 281 M/Alamy, P. 282/283 G/Xavier Fors, P. 283 M/Alamy, P. 283 M/Alamy, P. 284 M/Alamy, P. 284/285 M/Alamy, P. 285 M/Alamy, P. 285 M/Alamy, P. 286/287 M/Alamy, P. 287 Look/Jürgen Richter, P. 287 Look/Jürgen Richter, P. 288/289 Look/Design Pics, P. 289 Look/Jürgen Richter, P. 290/291 M/Alamy, P. 291 M/Alamy, P. 292/293 Look/Jürgen Richter, P. 293 Look/age fotostock, P. 293 Look/Brigitte Merz, P. 294/295 Look/age fotostock, P. 295 Look/age fotostock, P. 295 Look/Brigitte Merz, P. 296/297 Look/age fotostock, P. 297 Look/age fotostock, P. 298/299 G/Siqui Sanchez, P. 299 Look/age fotostock, P. 299 G/Simon Greenwood, P. 300/301 M/age, P. 301 Look/age fotostock, P. 301 Look/age fotostock, P. 302 M/age, P. 303 G/pwicens, P. 303 M/Alamy, P. 304/305 G/Domingo Leiva, P. 305 M/age, P. 306/307 Look/Jürgen Richter, P. 307 Look/age fotostock, P. 307 Look/Arthur F. Selbach, P. 308/309 Look/Jürgen Richter, P. 310/311 Look/Jürgen Richter.

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

Als u opmerkingen of vragen heeft, dan kunt u contact opnemen met onze redactie: redactie.toerisme@lannoo.com.

Tekst: Iris Schaper, Anke Benstem, Anja Kauppert en Silke Haas

Vertaling: Stijn Deblauwe

Opmaak: Peter De Bock

Cover: Studio Lannoo

Oorspronkelijke titel: Jakobsweg

© Kunth Verlag GmbH & Co. KG, München, Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2016

© Cartografie: Kunth Verlag GmbH & Co. KG

D/2016/45/467 – NUR 512

ISBN 978 94 014 3754 7

Deze uitgave werd met de meeste zorg samengesteld. De juistheid van de gegevens is mede afhankelijk van informatie die ons werd verstrekt door derden. Indien die informatie onjuistheden bevat, kan Lannoo daarvoor geen aansprakelijkheid aanvaarden.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.